

УДК 332.1
ББК 65.050

Старікова О.С.

КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ В УМОВАХ ЙОГО СТРУКТУРНОЇ ПЕРЕБУДОВИ

Східноукраїнський національний
університет імені Володимира Даля,
Міністерство освіти і науки,
молоді та спорту України,
кафедра туризму та готельного господарства,
91034, м. Луганськ, кв. Молодіжний, 20 а,
тел.: 0509129559,
e-mail: kapula85@mail.ru

Анотація. Економічний розвиток регіону в умовах його структурної перебудови залежить від промислових потужностей як однієї з головних складових ресурсного потенціалу, тому стаття спрямована на необхідність розробки комплексної оцінки ресурсного потенціалу регіону.

Ключові слова: ресурсний потенціал регіону, оцінка потенціалу, промислові потужності, економічний розвиток регіону.

Annotation. The economic development of the region in terms of its structural adjustment depends on industrial facilities as one of the main components of resource potential, because paper is aimed at the need to develop a comprehensive assessment of resource potential.

Key words: resource potential of the region, capacity assessment, industrial facilities, economic development of the region.

Вступ. Ефективне управління формуванням і використанням ресурсного потенціалу кожного регіону дозволяє сформуванню базис для успішного вступу регіонів у глобальні соціально-економічні процеси. Щоб створити умови для структурної перебудови та розвитку народного господарства країни, необхідно включити в економічний обіг потенційні можливості кожного регіону.

Значення виробничих ресурсів, а саме – промисловості, для регіону є надзвичайно важливим. Кожна складова ресурсного потенціалу регіону залежить одна від одної. Тому виробнича діяльність має вплив на всі сфери регіону – фінансову, соціальну, територіальну тощо. Правильно оцінити потужність підприємств області й усі перспективи їх подальшої роботи, значить визначити завчасно не тільки виробничі можливості, але й шлях економічного розвитку регіону.

Проблема оцінки ресурсів та ефективності їх використання досліджується вченими вже довгий час. Очевидно, що коли ресурси залучені в господарський оборот, то й вони, й ефективність їх використання повинні бути оцінені як і будь-який інший товар.

Так, В.І.Самаруха, К.І.Таксир вважають, що оцінка потенціалу включає: аналіз дії господарюючих суб'єктів регіону щодо використання його ресурсів; порівняльний аналіз абсолютних показників реального та фінансових секторів регіону; аналіз потенціалу регіону з боку ринкових відносин [4, с.20]. А.Н.Тищенко, Н.А.Кизим, Т.Д.Макаренко до інструментарію оцінки ресурсного потенціалу регіону відносять аналіз показників та індикаторів процесу реалізації ресурсного потенціалу [6, с.98; 3, с.75]. С.І.Григор'єв, Ю.Є.Растов визначають системність під час оцінки ресурсного потенціалу та взаємодію певних складових між собою [2, с.119]. Г.В.Гутман, А.А.Мироєдов, В.С.Севка вважають, що на оцінку ресурсного потенціалу регіону впливає багато факторів [1, с.61; 5, с.14].

Винятковість нинішньої ситуації полягає в тому, що проблема ресурсного потенціалу в країні не аналізується належним чином, не оцінюються його розміри, у найза-

гальніших рисах класифікується тільки структура, а наявні дані мають розрізнений характер.

Тому актуальність дослідження оцінки ресурсного потенціалу регіону будь-якого рівня потребує подальшої розробки та реалізації методології й практики прогнозування ефективних моделей формування й використання ресурсного потенціалу певної території.

Постановка завдання. Проблема полягає в тому, що ресурсний потенціал регіону, як і потенціал будь-якої іншої системи, не має чітких кількісних критеріїв й інструментів виміру, тому дослідникам потрібно завчасно домовитися, яким чином і на основі яких критеріїв вимірюватиметься потенціал. Обов'язковою умовою тут є порівнянність результатів аналізу складових ресурсного потенціалу (виробничих, інтелектуальних, природно-ресурсних тощо) [7, с.150].

Ураховуючи зазначені наукові розробки, потрібно винайти комплексний підхід, що передбачає створення методики кількісної оцінки ресурсного потенціалу регіону та механізму її реалізації в практиці регіонального управління.

Тому метою статті є обґрунтування необхідності формування комплексної методики оцінки ресурсного потенціалу регіону для розвитку промисловості та соціально-економічних показників регіону в умовах його структурної перебудови.

Результати. Головним видом економічної діяльності в Луганській області є промисловість, що пов'язано зі специфікою місцевості й природних ресурсів [8]. Це накладає відбиток на структуру економіки області та визначає її особливості.

У 2011 році обсяг реалізованої промислової продукції складав 73 768 857 тис. грн, що на 15 674 934 тис. грн більше, ніж у 2010 році. У порівнянні з 2009 р. відбувся спад на 14 599 433 тис. грн, у 2008 р. з 2007 р. – збільшення на 19 044 765 тис. грн, у 2007 р. з 2006 р. – збільшення на 12 186 240 тис. грн.

У структурі промисловості області відбулися такі зміни:

- частка видобувної промисловості в середньому складає 13% за період з 2006 до 2009 рр., у 2011 р. – 15,3%, найменший показник спостерігався у 2008 році – 11,6% (рис. 1). Однак нині у видобувній галузі відсутній організований процес збуту, що при великих обсягах видобутку становить загрозу для цього виду виробництва в цілому;

- частка обробної промисловості у 2006 р. була найбільша за розглянутий період – 78,8%, у 2011 р. найменша – 71,6%. Причому, якщо в 2007 році був підйом на 1,4%, то в наступні роки спостерігається тенденція спаду виробництва в цьому напрямі.

Рис. 1. Обсяги реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) у Луганській області за 2006–2011 роки

Однак у 2010 році практично в усіх цих галузях, крім харчової та целюлозної промисловості, спостерігався спад, починаючи з 2006 року, що пов'язано із закриттям або продажем великих промислових підприємств у галузі.

У 2011 році в порівнянні з 2010 роком відбувся спад на підприємствах харчової промисловості на 1,2%, виробництві коксу й продуктів нафтопереробки – 4%, металургійному виробництві – 1,9%. Негативна ситуація в цих галузях, ураховуючи їх значущість для області, впливає на темпи зростання промислового виробництва в цілому;

- виробництво й розподіл електроенергії, газу та води має найменший показник у 2006 році – 9%, потім збільшується до 14% до 2010 року, але в 2011 цей показник складає 13,3%, що на 0,7% менше від попереднього. Це пов'язано зі значним подорожчанням указаних видів ресурсів на світових ринках і, відповідно, їх економією в Україні й областях.

Крім цього, у провідних галузях промисловості існують додаткові обмеження:

- в електроенергетиці – недостатній рівень споживання електричної й теплової енергії;

- у вуглевидобувній промисловості – обмеженість ринків збуту, сезонність споживання;

- у гірничодобувній промисловості – значні терміни отримання ліцензій на право видобутку й геологічного вивчення родовищ.

Використання системного підходу для аналізу зазначених причин кризового стану промисловості регіону дозволяє стверджувати, що більшість з них є наслідком недостатнього розвитку окремих складових ресурсного потенціалу регіону. Так, неконкурентоспроможність продукції може бути наслідком дефіциту кваліфікованих трудових ресурсів і/або нестачею природно-сировинних ресурсів. Технологічна відсталість найчастіше є наслідком браку фінансових коштів, також як і знос основних виробничих фондів і нерозвиненість інфраструктури. Це явище, у свою чергу, призводить до розбалансованості соціальної сфери з причини погіршення основи розвитку. У результаті з'являються такі ознаки депресивності в соціальній сфері, як зниження рівня життя, наростання негативних тенденцій у сфері зайнятості, демографії, екології, наданні соціальних послуг і т. д.

Більше того, в останні роки практично не вживається заходів щодо збереження й примноження потенціалу регіонів. Разом з тим якість оцінки обсягу й потужності наявного в кожному регіоні ресурсного потенціалу, окремих його складових, визначення механізмів та інструментарію його раціонального й ефективного використання безпосередньо впливають на зміст і спрямованість регіональної економіки [9, с.3].

Тобто й дотепер не розроблена єдина науково обґрунтована методологічна база, що дозволяла б системно та комплексно оцінювати ресурсний потенціал певного регіону.

Науково обґрунтований підхід до всебічної оцінки ресурсного потенціалу регіону може дати регіональним органам влади реальні важелі прямого впливу на соціально-економічні процеси розвитку територій різного рівня з метою більш повного задоволення потреб населення та підвищення конкурентоспроможності регіону.

Можна відокремити такі головні завдання методів оцінки потенціалу регіонів:

- забезпечити розвиток економіки регіону на основі найбільш ефективного використання його ресурсного потенціалу;

- сформулювати й оцінити організаційно-виробничу інфраструктуру регіону з урахуванням вимог інформаційних, фінансових та організаційних технологій, достатніх для реалізації цільових регіональних проектів і програм;

- оптимально використовувати регіональні бюджети з урахуванням наявності ресурсного потенціалу, що забезпечує самостійний ефективний розвиток;

- підвищити соціальний рівень населення регіону;

- створити ефективний інструментарій реалізації регіональних програм на базі залучення значних додаткових інвестицій у регіональні програми та проекти [5, с.16].

Реалізація цих завдань, у першу чергу, передбачає:

- здійснення кількісної оцінки ресурсного потенціалу регіону як основи якісного аналізу економічних процесів і тенденцій;

- альтернативне передбачення майбутнього розвитку галузей економіки як можливих об'єктів використання ресурсного потенціалу регіону;

- оцінку можливих змін структури ресурсного потенціалу регіону та розробку необхідних заходів щодо його нарощування.

Як наслідок, запропонуємо комплексну методiku оцінки ресурсного потенціалу:

- action – оцінювання – комплексний метод, який включатиме кількісну систему оцінки для визначення, прогнозування, надійності й дієвості отриманих результатів. Методика буде поєднувати існуючі методи при певній ситуації, математичні оцінки, експертні програмні оцінки та загальний інтегральний показник стану ресурсного потенціалу регіону.

При цьому ключовими питаннями при вирішенні задач оцінки ресурсного потенціалу регіону є:

- формування структурної схеми системи оцінки, тобто структури й набору застосовуваних обмежень, критеріїв, показників;

- вибір методів отримання та обробки первинної оцінної інформації (підбір експертів, експертна оцінка, розробка кількісних і якісних градацій критеріїв);

- розробка методу прийняття рішення, що дозволяє від набору приватних оцінок за критеріями переходити до інтегральної оцінки результатів.

Кількісна оцінка регіонального ресурсного потенціалу – складний процес, який передбачає згортку різноякісних показників, що характеризують його складові. Зазначена оцінка дозволить на базі багатоваріантних прогнозних розрахунків установити реальний темп розвитку як окремих елементів, зокрема промисловості, так і ресурсного потенціалу в цілому.

Оцінюючи ресурсний потенціал регіону, важливим є визначення місця регіону та його галузей серед інших територій (галузей). Тобто в першу чергу варто з'ясувати, у якому стані перебуває регіон за рівнем власних доходів і часткою виробленої продукції в загальному обсязі в регіоні. Потім оцінити діяльність господарюючих суб'єктів, виходячи з їхнього внеску в розвиток території. В основі підходу лежить обґрунтоване припущення, що чим більше господарюючий суб'єкт вкладає в розвиток території в порівнянні зі споживанням послуг, фінансованих з бюджету території, і чим більша його частка в загальному обсязі виробленої продукції, тим сильніші позиції господарюючого суб'єкта й вагоміший його внесок у розвиток території.

Для забезпечення стабільного й динамічного соціально-економічного розвитку в умовах трансформації необхідно знати основні конкурентні переваги регіону. Тут найбільші можливості полягають у методі позиціонування головних показників розвитку (оцінка поточного стану території, господарюючих суб'єктів при зіставленні з іншими). Це допоможе виявити, на яких напрямках діяльності та ринках збуту даному регіону доцільно відігравати роль лідера, на яких діяти в режимі партнерства, а з яких піти. В узагальненому вигляді ці напрями здебільшого зводяться до підвищення рівня прогнозування та планування процесів відтворення й нарощування ресурсного потенціалу регіону.

При цьому доцільно застосовувати багатокритеріальний підхід з виділенням галузей за ознаками їх лідерства й по можливості впливати на розвиток інших соціально-економічних елементів. За результатами попередніх розрахунків до таких галузей належать: гірничо-промисловість, чорна металургія, машинобудування й харчова промисловість. Пріоритетний розвиток зазначених галузей, забезпечених необхідними ресурсами, дозволить спрямувати частину коштів, отриманих у результаті більш ефективного використання їх потенціалу, на розвиток соціальної сфери.

Висновки. Промислові потужності кожної території є запорукою розвитку всього регіону та складових його ресурсного потенціалу. Передбачається, що комплексна оцінка стану ресурсного потенціалу регіону дозволить виявити потенційні резерви й можливості регіонального саморозвитку. При цьому розглянута методика дозволить оцінити стан кожної складової ресурсного потенціалу, визначити напрями прогнозування та подолання кризових явищ в економіці регіону.

Таким чином, головна мета соціально-економічного розвитку регіону може бути досягнута шляхом реалізації такої стратегії: відновлення збалансованості ресурсного потенціалу для пріоритетного розвитку економіки регіону через формування комплексної оцінки ресурсного потенціалу.

1. Гутман Г. В. Управление региональной экономикой / Гутман Г. В., Мироедов А. А., Федин С. В. ; [под ред. Гутмана Г. В.]. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 176 с.
2. Григорьев С. И. Основы современной регионологии : монография / Григорьев С. И., Растов Ю. Е. – М. : Луч, 2002. – 356 с.
3. Макаренко Т. Д. Методические подходы к оценке ресурсного потенциала региона / Макаренко Т. Д., Ковальчук Л. Б. – М. : БГУЭП, 2005. – 256 с.
4. Самаруха В. И. Программа социально-экономического развития Казанской области до 2005 года : монография / Самаруха В. И., Таксир К. И. – Казань : БГУЭП, 2002. – 200 с.
5. Сєвка В. С. Питання оціночних методів потенціалу регіону / В. С. Сєвка // Фінанси України. – 2009. – № 4. – С. 14–20.
6. Тищенко А. Н. Экономический потенциал региона : анализ, оценка, диагностика : монография / [Тищенко А. Н., Кизим Н. А., Кубах А. И., Давыскиба Е. В.]. – Х. : ИД “ИНЖЭК”, 2005. – 176 с.
7. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : монографія / О. С. Федонін, І. М. Рєпіна, О. І. Олексюк. – К. : КНЕУ, 2004. – 316 с.
8. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Офіційний сайт Укрінформ [Електронний ресурс] // Новини регіональної політики. – 2011. – Режим доступу : <http://www.ukrinform.ua>.

Рецензенти:

Свірідова Н.Д. – доктор економічних наук, професор, директор Інституту економіки і фінансів, завідувач кафедри туризму та готельного господарства;

Житний П.С. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри банківської справи.

УДК 339.9

ББК 65.26

Урбан О.А.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Луцький національний технічний університет,
Міністерство освіти і науки,
молоді та спорту України,
кафедра економічної теорії
та міжнародної економіки,
43024, м. Луцьк, вул. С.Ковалевської, 29,
тел.: 0332789949,
e-mail: urban-oksana@rambler.ru

Анотація. У статті проводиться дослідження особливостей функціонування сучасної світової фінансової системи та вивчаються можливості інтеграції української фінансової системи до загальносвітової.

Ключові слова: фінанси, фінансова система, інтеграція, фінансова глобалізація, розвиток, фінансовий ринок.